

INGLIZ ERTAKLARI VA ULARNING TARJIMASI HAQIDA

R. Jo'raqulov ¹, G. Jo'raquliy ²*Annotatsiya:*

Maqolada ingliz ertaklarining o'ziga xos tomonlari, qisqacha mazmuni va ularning tarjima qilishda e'tibor qaratish lozim bo'lgan jihatlar haqida so'z yuritilgan. Xususan, leksik muammolar, madaniy tafovutlar, stilistik tarafdin farqlar aytib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Ertaklar, xalq og'zaki ijodi, semantik, metaforik leksik muammolar, madaniy tafovutlar, stilistik farqlar.

Ingliz ertaklari juda ko'p va turli xil. Quyida ba'zi mashhur ingliz xalq ertaklarining qisqacha matnlari yoki mazmuni bilan tanishishingiz mumkin:

1. Jack and the Beanstalk (Jek va Loviyapoya)

Jek va onasi juda kambag'al yashaydi. Bir kuni Jek sigirini sotish uchun bozorga boradi va uni sehrli loviyalar evaziga almashadi. Onasi g'azablanib, loviyalarni derazadan tashqariga uloqtiradi. Ertasi kuni ulardan ulkan loviyapoya o'sib chiqadi. Jek uni yuqoriga chiqib, bahaybat dev yashaydigan osmon shahriga boradi. U yerdan oltin tuxum qo'yadigan g'oz va sehrli arfa topadi. Jek ularni olib qochadi, oxir-oqibat devni yengadi va boy bo'ladi.

2. The Three Little Pigs (Uchta Kichik Cho'chqacha)

Uchta cho'chqacha o'zlariga uy qurmoqchi bo'lishadi. Birinchisi pichandan, ikkinchisi yog'ochdan, uchinchisi esa g'ishtdan uy quradi. Bo'ri kelib, pichan va yog'och uyni puflab uchirib yuboradi, ammo g'isht uyni buzolmaydi. Bo'ri hiyla ishlatmoqchi bo'ladi, lekin aqlli uchinchisi cho'chqacha unga aldangancha qoldiradi. Oxir-oqibat bo'ri mag'lub bo'ladi.

3. Goldilocks and the Three Bears (Goldiloks va Uchta Ayiq)

Goldiloks ismli qizcha o'rmonda sayr qilib yurib, uchta ayiq yashaydigan uyni topib oladi. Ichkariga kirib, ularga tegishli ovqatlarni tatib ko'radi, kursilariga o'tiradi va to'shaklarida uxlashga harakat qiladi. Kichik ayiqqa tegishli joylar unga aynan mos tushadi. Ayiqlar qaytib kelgach, Goldiloks qo'rqib ketadi va qochib ketadi.

4. The Gingerbread Man (Janjalchi Shirinpech)

Kampir va chol shirinpechdan odamcha pishiradi, lekin u jonlanib, qochib ketadi. Uni quvlaganlar qatoriga odamlar, hayvonlar qo'shiladi, lekin hech kim uni ushlay olmaydi. Oxir-oqibat u tulkiga duch keladi. Tulki unga yordam berishini aytib, uni orqasiga chiqishga taklif qiladi. Daryo bo'ylab suzayotganlarida, tulki uni og'ziga solib yeb qo'yadi.

5. Little Red Riding Hood (Qizil Qalpoqcha)

Qizil Qalpoqcha buvisinikiga yo'l oladi, lekin o'rmonda bo'riga duch keladi. Bo'ri undan oldin buvisi yashaydigan uyga borib, kampirni yutib yuboradi va uning kiyimlarini kiyib, o'rniga yotadi. Qizil Qalpoqcha kelgach, bo'ri uni ham yemoqchi bo'ladi, lekin ovchi yetib kelib, bo'rini yengadi va buvisi qutqariladi.

Ingliz ertaklarining o'zbek tiliga tarjimasi: muammolar va yechimlar.

Ingliz xalq ertaklari boy tarixga ega bo'lib, asrlar davomida shakllangan. Ular xalqning turmush tarzi, qadriyatlar va orzularini aks ettiradi. Bunday ertaklarning o'zbek tiliga tarjimasi nafaqat bolalar adabiyotini boyitadi, balki madaniy almashinuvga ham xizmat qiladi. Mazkur ishda ingliz ertaklarining o'zbek tiliga tarjimasidagi asosiy muammolar va ularning yechimlari tahlil qilinadi.

1. Tarjima jarayonidagi asosiy muammolar

1.1. Leksik muammolar

Ingliz xalq ertaklarida ko'plab arxaiik so'zlar, metaforalar va xalqona iboralar uchraydi (1). Masalan, "Once upon a time..." kabi boshlanmalar o'zbek tilida "Bir bor ekan, bir yo'q ekan..." shaklida tarjima qilinadi. Biroq ayrim so'z o'yinlari va so'zlashuv uslubi bevosita tarjima qilib bo'lmaydi.

1.2. Madaniy tafovutlar.

Ba'zi ertak qahramonlari yoki voqealari o'zbek bolalariga begona bo'lishi mumkin (2). Masalan, "Jack and the Beanstalk" (Jek va loviya poyasi) ertagidagi devlar, sehrli fasol kabi tushunchalar o'zbek ertaklariga xos emas. Tarjimon ushbu tafovutlarni muvozanatlashtirishi kerak.

¹ Rustam Jo'raqulov, Samarqand davlat chet tillar instituti

² Gulnoza Jo'raquliy, Samarqand davlat chet tillar instituti

1.3. Stilistik muammolar

Ingliz ertaklari ko'pincha she'riy tarzda yoziladi yoki takroriy jumlar bilan bezatiladi. Buni saqlab qolish uchun tarjimon o'zbek xalq ertaklarining ohangini ham inobatga olishi lozim.

2. Muammolarni hal qilish usullari

2.1. Adaptatsiya

Ba'zan, ertak mazmunini buzmasdan, qahramonlar yoki voqealar o'zbek mentalitetiga moslashtiriladi. Masalan, "King" so'zini "shoh" yoki "xon" bilan almashtirish.

2.2. Ekvivalent topish

Metafora va iboralar tarjimasi uchun o'zbek xalq maqollari va naql so'zlaridan foydalanish muhim (5). Masalan, "slow and steady wins the race" iborasini "Shoshqaloq kuyov qiz olibdi" kabi tarjima qilish mumkin.

2.3. Izoh bilan tarjima

Begona tushunchalarni izoh bilan berish usuli bolalarga yangi madaniyat elementlarini tushuntirishga yordam beradi.

Xulosa

Ingliz ertaklarining o'zbek tiliga tarjimasi, bu faqat so'z almashinuvi emas — balki madaniyatlar o'rtasidagi ko'prikdir. Tarjimon nafaqat lug'aviy bilimga, balki ikki xalqning madaniyati va ruhiyatini chuqur tushunishga ega bo'lishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- [1]. Salomov G'. *Tarjima nazariyasi asoslari*. - Toshkent, 1983, 121-bet.
- [2]. Bushuy A.M., Jo'raqulov R.D. *O'zbek xalq ertaklarining frazeologiyasi*. Baku, Sovetskaya tyurkologiya, 1990, 5 -son, B.40-48.
- [3]. Jurakulov R.D. *Opinions of some scholars on the phraseology of folklore*. - *International Journal of Health Sciences*, 6 (S4), 2022, P. 815-819.
- [4]. Журакулов Р.Д., Журакулий Г. *Семантико-структурные поля фразеологии узбекских народных сказок*. - In Vol. 2 No. 11 (2023): *Journal of Intellectual Property and Human Rights*, P. 80-82.
- [5]. Jurakulov R.D. *Ertak janrining o'ziga xos xususiyatlari*. - *Academic Research in Educational Sciences*, Volume 3, Issue 5, 2022, P.786-794.
- [6]. Журакулов Р.Д. *Фразеология языка сказки. Монография*. - Samarqand, SamDCHTI, 2022. – 124 b.
- [7]. Журакулов Р.Д. *Фразеология, заимствованная из узбекского фольклора*. - *Xorazm: Ma'mun akademiyasi axborotnomasi*, 2022, B.253-256.